

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך יחידה חמישית
שאלון מספר: 001102, 205
מוגש על-ידי: גליה סמו, מירי רום, חוה צדוק,
דנית בר-אור, אלי לוי
מורים ברשת "יואל גבע"

פרק ראשון

שאלה מספר 1

א. עפ"י אהרוני, ההתפתחות המוסרית במוטיב 'גורל האישה והקשר בינו לבין הגירוש' היא: בבראשית י"ב שרה נלקחת לארמון פרעה, ועל-אף שלא נאמר במפורש שהיא ופרעה קיימו יחסים מיניים, נראה שכך היה. כאשר פרעה מגלה את התרמית (שרה היא אשת פרעה), הוא מחזיר את שרה לאברהם ומגרש אותם בבושת פנים.

בבראשית כ' אבימלך לקח את שרה, אך לא שכב עמה, בזכות אזהרת ה'. אברהם ושרה לא גורשו מגרר, אלא הוזמנו להישאר בה כל זמן שיחפצו. בבראשית כ"ו רבקה כלל אינה נלקחת לארמון אבימלך, וגירושו של יצחק נובע מעושרו ולא מרבקה.

ההתפתחות במוסרית במוטיב ההתעשרות: בבראשית י"ב אברהם מתעשר ע"י פרעה (לאחר נתינת שרי). גם לאחר הגירוש, הוא יוצא עם רכוש רב שקיבל מפרעה, בתמורה לשרי. בבראשית כ' אברהם מקבל מאבימלך מתנות רבות, לאחר שאברהם מתוודה בפני אבימלך על מעשיו ומניעיו, אם כי בדברי אברהם בפרק כ' כבר לא מופיע המשפט "למען יטב לי בעבורך", שהופיע בפרק י"ב והציג אותו כנהנה על חשבון מצוקתה של שרה. בבראשית כ"ו עושרו של יצחק אינו קשור כלל לפרשת רבקה ומלך גרר, אלא נובע מברכת ה' ליצחק.

ב. התלמיד התבקש להציג פתרון אחד מאלה שיוצגו להלן, מבלי לנקוב בשם הפרשן:

אברבאנל: אברם פשע במעשיו, אך ניתן להבין את מניעיו בהסתכלות כוללת על המצב אליו נקלע: הוא ידע שגם אם ימות, מותו לא ימנע את חילולה של שרי – לפיכך אברם צדק שלא בחר במוות.

או:

אברבנאל מפרש את פסוק 13 בפרק י"ב באופן הבא: בקשת אברם משרי נבעה מרצונו להציל את חייו, ולא על מנת להשיג רכוש. לפי פירושו, המילים: **'ולא־בְרָם הַיִּטִּיב בְּעִבּוֹרָה'** [=פס' 16] – מתייחסות לה' ולא לפרעה, ה' היטיב עם אברם, בשל התחבולה שנקט, וגרם לו להתעשר. לפי פירוש אברבנאל, ה' גרם להתעשרותו של אברם ולא פרעה.

או:

רד"ק: טען שאברם לא בחר במוות, כי ידע שלאחר מותו שרי תחולל ותיאנס פעמים רבות מבלי שיהיה מי שיציל אותה. כמו כן, הוא טען שאברם החליט לפעול בתחבולה זו, על מנת למנוע עשיית חטא זה [הפקרת שרי לגברים אחרים].

או:

בפירושו לפסוק 13: הדגיש רד"ק שמטרת תחבולתו של אברם הייתה אך ורק הצלת חייו, ולא קבלת טובות הנאה חומריות [כסף ורכוש].

או:

רמב"ן: לא מציע פיתרון אלא מבקר את התנהגותו של אברם, וטוען שהחלטתו של אברם לנקוט בתחבולה זו היא חטא, שכן לדעתו, היה עליו לבטוח בה' שיציל אותו ואת אשתו מהבעיה אליה נקלעו.

שאלה מספר 2

- א. - בראשית ל"ט 7-10 : כשאת פוטיפר מבקשת מיוסף לשכב עימה, יוסף מסרב ומנמק את סירובו בין היתר בנימוק דתי : "וחטאתי לה". ניאוף הוא חטא כלפי האל.
- שמ"ב י"ב 13 : דוד שחטא בחטא הניאוף עם בת שבע אומר : "חטאתי לה".
- תהילים נ"א 1-6 : במזמור זה, שעל פי הכותרת מיוחס לדוד בעקבות חטאו עם בת שבע, אומר דוד : "לך לבדך חטאתי", כלומר חטא הניאוף הוא חטא כלפי ה'.
- ב. (1) הדומה : בשני החוקים העונש על ניאוף הוא עונש מוות, הן לאישה הנואפת והן לגבר הנואף עימה.
- השונה : בניגוד לחוק המקראי שבספר דברים, בחוק חמורבי יש אפשרות לבעלה של האישה להשאיר בחיים את אשתו ולא להענישה, וכתוצאה מכך גם הנואף נותר בחיים.
- (2) הקושי : כיצד ייתכן שדוד חטא בחטא הניאוף עם בת שבע, והם לא הומתו, הרי עפ"י החוק בדברים חל עונש מוות על הנואפים?!
- חכמי התלמוד פותרים קושי זה בכך שהם טוענים שדוד ובת שבע לא נאפו, שכן בימי דוד כל גבר שיצא למלחמה נתן לאישתו גט לפני יציאתו לקרב. כלומר בת שבע הייתה גרושה ולא נשואה לאוריה ולכן דוד ובת-שבע לא חטאו בניאוף.

שאלה מספר 3

- א. שלוש עמדות בנוגע לנשואי שמשון :
- **התנגדות** : הורי שמשון מביעים התנגדות לנישואי בנם בגלל שהאישה בה הוא מעוניין היא נוכרית. "האין בבנות אחיד ובכל עמי אישה כי אתה הולך לקחת אישה מפלישתים הערלים?".
 - **ראייה חיובית** : שמשון תופס נישואים אלה כחיוביים כיוון שהאישה מצאה חן בעיניו, והעובדה שהיא נוכרית לא מפריעה לו. "כי היא ישרה בעיניי".
 - **עמדת המספר** : המספר מתאר את נישואי שמשון כתכסיס אלוהי שמטרתו להביא לסכסוך בין ישראל לפלישתים, שיסתיים בניצחון ישראל על הפלישתים.

- ב. (1) עמדתו של נחמיה דומה לעמדתם של הורי שמשון. גם אצל נחמיה ניכרת התנגדות לנישואים עם נוכריות והעדפת נישואים עם בנות ישראל. הנימוק של נחמיה הוא מניעת הידרדרות לעבודה זרה: "הלא על אלה חטא שלמה... גם אותו החטיאו הנשים הנוכריות".
- (2) חז"ל טוענים, שנישואי שמשון לאישה מתמנה הינו חטא. הסיבה לנישואים, לדעתם, היא יופייה החיצוני שמצא חן בעיניו. הקשר בין התנהגות שמשון לאחריתו הוא עפ"י העיקרון של "מידה כנגד מידה". "שמשון בעיניו מרד" – שמשון הביט והתרשם מאישה באמצעות עיניו, ועל כן בסופו של דבר הפלישתים ניקרו את עיניו.

פרק שני

שאלה מספר 4

א. הסכסוך: על קרקעות ומים. בבראשית י"ג רועי מקנה לוט ורועי מקנה אברהם רבים ביניהם. בבראשית כ"ו הפלישתים סותמים את הבארות שחופר יצחק. בפרק י"ג היא הרכוש הרב, המקנה הרב, שחבל הארץ בו ישבו לא יכול היה להכיל. בפרק כ"ו, במקרה של יצחק והפלישתים, הסיבה לסכסוך היא קנאה וייתכן גם שזהו מאבק על מקורות המים. הפתרון: בראשית י"ג – פרידה. אברהם מאפשר ללוט לבחור חלק מן הארץ ובוחר חבל ארץ אחר. בבראשית כ"ו – יצחק מוותר בכל פעם וחופר באר במקום אחר.

ב. הפער: בפס' 14-17 ה' מבטיח לאברהם ולזרעו את כל הארץ כולל אזור סדום. בפס' 11-12 מתואר שלוט מתיישב בסדום, כלומר לא כל הארץ היא של אברהם.

שאלה מספר 5

א. שיפוט לפי מידת הדין – אברהם אומר לה' "האף תספה צדיק עם רשע" (פסוק 23). "חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע..." (פסוק 25) אברהם אומר שיש לשפוט לפי מידת הדין, כלומר יש לשפוט כל אדם עפ"י מעשיו שלו. שיפוט לפי מידת הרחמים – אברהם מבקש מה' לסלוח לכל יושבי סדום ועמורה, אם ימצאו בסופו של דבר בעיר עשרה צדיקים. "האף תספה ולא תשא למקום למען חמישים הצדיקים אשר בקרבה" – כלומר, בזכות הצדיקים שבעיר ינצלו כל תושביה.

ב. בבראשית י"ב 3 נאמר שבזכות אברהם תבורך האנושות "ונברכו בך כל משפחות האדמה". ברכה זו באה לידי ביטוי בקטע זה באמצעות העובדה, שאכן בזכות אברהם ה' מעניק אפשרות של חנינה לתושבי העיר החוטאים, אם ימצאו במקום עשרה צדיקים.

שאלה מספר 6

א. (1) על התלמיד לציין שלוש מנקודות הדמיון שמפורטות להלן:

קריטריונים להשוואה	סיפור גירוש ישמעאל - בר' כ"א	עקידת יצחק - בר' כ"ב
צו ה' הדגיש את גודל ההקרבה שנדרשה מאברהם:	"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם: אֵל יִרְעֶ בְּעֵינֶיךָ עַל הַנֶּעַר וְעַל אִמּוֹתָיִךָ.." [פס' 12]	"וַיֹּאמֶר: קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת יִצְחָק אֲשֶׁר אֲהַבְתָּ אֶת יִצְחָק.." [פס' 2]
היענות אברהם שלמה וזריזה [יש דמיון לשוני]:	"וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבֹקֶר וַיִּקַּח לֶחֶם וְחֶמֶת מִיִּם וַיִּתֵּן אֶל הָגֵר שָׂם עַל שִׁכְמָהּ וְאֶת הַיֶּלֶד וַיִּשְׁלַח וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע בְּמִדְבַר בְּאֵר שֶׁבַע" [פס' 14]	"וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבֹקֶר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת חֲמורוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נְעָרָיו אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּבְקַע עֲצֵי עֵלֶּה וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים... וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֲצֵי הָעֵלֶּה וַיִּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנוֹ.." [פס' 3 ו-6]
שכנוע הקורא שבן אברהם עתיד למות:	ייאווה של הגר: "וַתִּשְׁלַח אֶת הַיֶּלֶד תַּחַת אֶחָד הַשִּׂיחִים. וַתֵּלֶךְ וַתִּשָּׁב לָהּ מִנְּגֵד, הֲרַחֵק כְּמִטְחוֹי קֶשֶׁת כִּי אָמְרָה: אֵל אֶרְאֶה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וַתִּשָּׁב מִנְּגֵד וַתִּשָּׂא אֶת קֶלֶה וַתִּבְדֹּךְ" [פס' 15-16]	החלטיות אברהם לבצע את צו ה': "וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יְדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכָלֶת לְשָׂחֹט אֶת בְּנוֹ" [פס' 10]
הצלת הילד ע"י ה' כהרף עין [יש דמיון לשוני]:	"...וַיִּקְרָא מְלֶאכֶּת אֱלֹהִים אֶל הָגֵר מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר: אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר: אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנֶּעַר.." [פס' 11-12]	"וַיִּקְרָא מְלֶאכֶּת אֱלֹהִים אֶל הָגֵר מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ: מַה לָּךְ הָגֵר? אֵל תִּירָאִי.." [פס' 17]
ישועת ה' הרחיבה את שדה הראייה של הורה הילד, והוא ראה לפתע את מה שלא יכל לראות קודם, ופעל בהתאם:	"וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת עֵינֶיהָ וַתִּרְאֶה בְּאֵר מִיִּם וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא אֶת הַחֶמֶת מִיִּם וַתִּשָּׂק אֶת הַנֶּעַר" [פס' 19]	"וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיִּרְאֶה וְהִנֵּה אֵיל אַחֵר נֹאֲחֵז בְּסִבְךָ בְּקִרְבֵּי וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלֶּה תַּחַת בְּנוֹ" [פס' 13]

עקידת יצחק - בר' כ"ב	סיפור גירוש ישמעאל - בר' כ"א	קריטריונים להשוואה
<p>"כִּי בָרַךְ אֲבִרְכְךָ, וְהִרְבֵּה אֲרֵבָה אֶת זְרַעְךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחֹל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם, וַיִּרְשׁ זְרַעְךָ אֶת שְׁעַר אֵיבָיו. וְהִתְבָּרְכוּ בְזְרַעְךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ.." [פס' 17-18]</p>	<p>"..כִּי לְגוֹי גָדוֹל אֲשִׁימְנוּ" [פס' 18]</p>	<p>גודל הסכנה שריחפה על חיי הבן כגודל הברכה המובטחת לו: [ההכחדה הומרה בהבטחה על התרבות זרעו, וגדולתו הלאומית]</p>
<p>יצחק בורך אף הוא ע"י ה', כפי שהשתמע מדברי עבד אברהם: יצחק היה עשיר: "וְהָיָה בְרַךְ אֶת אֲדֹנָי מֵאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן לוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וַעֲבָדָם וּשְׂפָחוֹת וְגַמְלִים וְחֲמֹרִים. וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲדֹנָי בֶּן לֹאֲדָנָי אַחֲרַי זְקֵנְתָהּ וַיִּתֵּן לוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ" [בראשית כ"ד, 35-36]. כמו כן, לאור צו אברהם, גם ייחודו הלאומי של יצחק נשמר: "וַיִּשְׁבְּעֵנִי אֲדֹנָי לֵאמֹר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יֹשֵׁב בְּאֶרְצוֹ. אִם לֹא אֵל בֵּית אָבִי תֵלֶךְ וְאֵל מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחָתָהּ אִשָּׁה לְבָנִי" [כ"ד, 37-38].</p>	<p>ישמעאל בורך ע"י ה': "וַיְהִי אֵלֶיהֶם אֶת הַנְּעִר" [פס' 20]. הוא הפך לצייד: "וַיְהִי רֹבֵה קֶשֶׁת" [שם] - מקצוע שלא הצריך בעלות על קרקע. ה' העניק לו תחום מחייה נרחב: "וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַר פָּאָרָן" [פס' 21]; וייחודו הלאומי נשמר, שכן הוא התחתן עם אישה מצרית, בדומה להגר אימו, שהייתה מצרית: "וַתִּקַּח לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" [שם].</p>	<p>גורל הבן בטווח הארוך</p>

(2) גירוש ישמעאל מבחינה אובייקטיבית ומבחינה סובייקטיבית לפי סימון, כמוהו כעקדה.

- ב. על התלמיד לציין אחד משני ההבדלים הבאים:
- גירוש ישמעאל מסמל עבור אברהם אובדן ואילו עקידת יצחק מסמלת מוות.
 - גירוש ישמעאל מוצדק ונחוץ לצורך הגשמת יעודים היסטוריים. אילו סיפור העקידה הוא בגד ניסיון שלא מומש, אבל לאברהם לא ידוע על כך.

שאלה מספר 7

א. (1) שתי האפשרויות:

אפשרות א'- על המפתה לשאת את הנערה, ולשלם לאביה מוהר.
אפשרות ב'- האב יכול לסרב לנישואין, ועל המפתה לשלם את מוהר
הבתולות לאבי הנערה.

(2) בשני החוקים האב הוא זה שקובע מה יעלה בגורל ביתו: האם
תינשא או לא.

ב. שופטים א' 12- כלב הוא הקובע מה יעלה בגורל ביתו, הוא ישא אותה למי
שיכה את קרית ספר.
שמואל א' כ"ה 44- שאול נותן את מיכל ביתו, אשת דוד, לגבר אחר, לפלטיאל
בן ליש.
משני הכתובים עולה כי האב הוא השליט, הוא המחליט לגבי גורל בני משפחתו.

שאלה מספר 8

בשופטים י"ט 15-16 אין איש מאנשי הגבעה שמוכן לארח את האיש הלוי ונערו
"ויבוא וישב ברחוב העיר ואין איש מאסוף אותם הביתה ללון" (פסוק 15). האיש
היחידי שמארח אותם גם הוא אינו משבט בנימין, אלא מהר אפרים (פסוק 16).
פסוקים אלה מזכירים לקורא את האירוח המשובח בבראשית י"ח, כאשר אברהם
מארח את המלאכים, ואת המסופר בבראשית י"ט, כאשר לוט מארח את המלאכים
בסדום. שני אירועים אלה מצטרפים לאירוח של אביה של הפילגש, המארח את
האיש בנדיבות רבה בביתו, הסיפור שבתחילת שופטים י"ט, וההנגדה בין כל
הסיפורים הללו להתנהגות אנשי הגבעה, מעצימה את הביקורת על התנהגותם של
אנשי הגבעה שסירבו לארח את הזרים שהגיעו לעירם.